

انجمن علمی فقه‌بزرای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌بزرای تطبیقی

The Effect of Social Networks on Juvenile Victimization

Alireza Jafarzadeh Kouchaki¹, Yaghoub Alizadeh^{*2}

1. Assistant Professor, Department of Jurisprudence and Law, Faculty of Humanity, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Jurisprudence and Law, Faculty of Humanity, Payame Noor University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 71-80

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0002-7350-2154

TELL: +989143925601

Email: y-alizadeh@pnu.ac.ir

Article history:

Received: 29 Jul 2021

Revised: 14 Agu 2021

Accepted: 23 Agu 2021

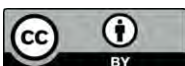
Published online: 23 Sep 2021

Keywords:

Social Networks,
Victimization,
Adolescent.

ABSTRACT

This study examined the role of social networks in the juvenile crime. The study was descriptive. The instruments consisted of a questionnaire of 30 questions was made by researcher. The study population consisted of all adolescent in Tabriz who used social networks. The sample in this study adolescents in society that use of social networks that Systematic random sampling method, 220 of them responded to the questionnaire. To analyze the data Descriptive analysis, t test and spearman correlation was used. The results of this analysis showed that there is a significance differences between boys and girls that using social networks ($p < 0/01$), and girls tending more juvenile crime. Also, violence was the most juvenile crime that adolescents facing with. Other Result of this Research shows There is a significant Relation between using social networks and juvenile crime ($\text{sig} = 0.346$). In fact, using more social networks can affect juvenile crime and increase it.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2021 The Authors.

How to Cite This Article: Jafarzadeh Kouchaki, AR & Alizadeh, Y (2021). "The Effect of Social Networks on Juvenile Victimization" . *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 1(3): 71-80.

انجمن علمی فقه‌برای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌جزای تطبیقی

www.jccj.ir

فصلنامه فقه‌برای تطبیقی

دوره اول، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر بزه‌دیدگی نوجوانان

علیرضا جعفرزاده کوچکی^۱، یعقوب علیزاده^{۲*}

۱. استادیار، گروه فقه و حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲. استادیار، گروه فقه و حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

چکیده

امروزه استفاده از شبکه‌های مجازی همانند گذشته در انحصار اقشار محدود و خاصی نیست و به دلیل فراگیر بودن آن و امکانات بی‌شماری که فضای مجازی برای هر کاربر دارد معمولاً گروه‌های جوان و نوجوان بیشتر از سایر اقشار جذب این فضا می‌گردند. اینکه شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند در بزه‌دیدگی نوجوانان در جامعه ما نقش به‌سزایی داشته باشد بررسی این موضوع در حال حاضر و ارائه راهکارهای مناسب برای پیشگیری از این خطر بسیار حائز اهمیت است. این پژوهش با هدف بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در بزه‌دیدگی نوجوانان نگاشته شده است. روش پژوهش توصیفی - همبستگی می‌باشد. ابزار مورد استفاده شامل پرسشنامه محقق ساخته است که از ۳۰ سؤال تشکیل شده بود. جامعه آماری پژوهش را کلیه نوجوانان شهر تبریز تشکیل می‌داد که از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کردند. نمونه مورد بررسی در این پژوهش در جامعه نوجوانانی است که از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند که به روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک، ۲۲۰ نفر از آنها به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی شامل آزمون t و اسپیرمن استفاده شد. نتایج این تحلیل نشان داد که دختران نوجوان بزه‌دیدگی بیش‌تری را در فضای مجازی تجربه می‌کنند ($p < 0.01$); همچنین رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های مجازی و بزه‌دیدگی نوجوانان ($r = 0.346$) مشاهده شد. به علاوه این پژوهش نشان داد که خشونت، بی‌بندوباری و روابط با جنس مخالف به ترتیب بیش‌ترین آسیب‌های ناشی از بزه‌دیدگی برای نوجوانان می‌باشند.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۸۰-۷۱

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید: ۱۵۴-۲۱۵۴-۷۳۵۰-۲۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰

تلفن: +۹۸۹۱۴۳۹۲۵۶۰۱

ایمیل: y-alizadeh@pnu.ac.ir

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۰۷

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۰/۰۵/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۷/۰۱

واژگان کلیدی:

شبکه‌های اجتماعی، بزه‌دیدگی، نوجوان.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

فعالیت‌های انسانی از آغاز تاکنون همواره در تکامل بوده است؛ ابزاری ابداع کرده، وسیله‌ای اختراع نموده، تغییری در شیوه زندگی خود به وجود آورده، سطح رفاه و آسایش خود و خانواده خود را ارتقاء داده و آداب و رسوم و تمدنی را در جامعه بنیان نهاده است. بشر با ورود به عصر آتش، محل سکونت خود را از کوه‌ها و پناهگاه‌های طبیعی به مناطق آزاد انتقال داد و سیستم تغذیه بشر متحول گردید. با کشف آهن و ورود به این عصر ابزار و وسایل کار، از شکل سنتی خود خارج و ابزارآلاتی از جنس فلز وارد زندگی بشر گردید. پس از آن و در قرن هجدهم میلادی، ظهور عصر صنعت و فناوری که کار بیشتر و سود بالاتر شعار اصلی این عصر محسوب می‌شد، موجب تحولات زیادی گردید. وسایل و دستگاه‌هایی در جهت گسترش دامنه تولید و موفقیت در رقابت‌های صنعتی اختراع شد و تمام برنامه‌ها و سیاست‌های دول، محدود به این تحولات بشری گردید. اما در اواخر سده بیستم و در عصر فراصنعتی، جهان شاهد ظهور پدیده‌های شگرف در اثر پیشرفت‌های علمی و فناوری‌های جدید بود. پدیده‌های که در حقیقت به معنای تولد جهانی دیگر با شرایط و ویژگی‌هایی متفاوت با جهان کنونی بود. ادعای که دنیای اقتصاد، سیاست و فرهنگ را مجذوب خود ساخت. این دنیای جدید، فضای مجازی یا فضای سایبر^۱ نام گرفت. انسان‌ها پس از ظهور این پدیده بسیاری از روابط خود را به این فضا وارد نمودند. تبلیغات گسترده، فعالیت‌های اقتصادی، تجارت و دادوستد، بانکداری الکترونیک، اشاعه فرهنگ، آموزش و اطلاع‌رسانی همگانی تنها بخشی از فعالیت‌های روزمره انسان‌ها بوده که به این دنیای جدید کشانده شده است. فضای سایبر با همه گستردگی و جهان شمول بودنش و نیز تأثیرات مثبتی که در زندگی انسان برجای گذاشته است، از تیررس علم حقوق خارج نبوده و به محض ظهور این فضا و آغاز فعالیت‌های انسان در این دنیای جدید، علم حقوق و ابزارهای آن نیز وارد عمل شدند و به بررسی ابعاد این فضا از نگاه حقوقی پرداختند.

در چند دهه اخیر همواره توجه ویژه به حقوق و حمایت‌های مختلف از کودکان و نوجوانان شده است. آسیب‌پذیری این قشر نسبت به سایر گونه‌های بزه‌دیده از آن جهت حائز اهمیت است که کودکان و نوجوانان در روند رشد خود خصوصاً عبور از دوره نوجوانی به بزرگسالی بیشتر در معرض خطر بوده و هرگونه آسیب، به ویژه در زمان جامعه‌پذیری، آینده‌ای همراه با بزهکاری و یا بزه‌دیدگی‌های مکرر و در برخی هر دو حالت را به همراه خواهد داشت. به عبارتی دیگر بروز اتفاقاتی در دنیای مجازی از جمله ارتکاب جرایم رایانه‌ای و تبعات و آثار منفی و مخرب فرهنگی این محیط، دخالت علم حقوق را ضرورت بخشیده است که در این راستا مذاقه در ماهیت فضای سایبر، شناخت علل و عوامل شکل‌گیری جرایم سایبری از جمله بزه‌دیدگی نوجوانان از دلایل و ضروریات تدوین این تحقیق محسوب می‌گردد.

۱- طرح بحث

امروزه استفاده از رسانه‌های دیجیتال در دنیا فراگیر شده است، به طوری که گاه زندگی بدون آنها سخت و حتی غیرممکن جلوه می‌کند. دیجیتالی شدن رسانه‌ها یکی از پیامدهای تکنولوژیک ارتباطی است که در دنیای جدید به وجود آمده به طوری که در اکثر سطوح جامعه منجر به انتقال بخش بزرگی از ارتباطات سنتی چهره به چهره به فضای مجازی شده است. این روند به شکستن الگوهای سنتی از تماس‌های انسانی به ایجاد دوستی وب و گسترش حجم روابط آنلاین رسیده است. برای این افراد، اینترنت یک ارتباط طبیعی و محیطی است که بسیاری از اوقات فراغت خود را صرف آن می‌کنند.

یکی از مسائل مهمی که امروزه جوانان و نوجوانان ما با آن درگیر هستند استفاده از فضای مجازی و مواجه شدن با مخاطرات اجتماعی است. چرا که آنان با وابستگی شدید به فضای مجازی از خانواده فاصله می‌گیرند و در انتخاب مسیر درست دچار سردرگمی می‌شوند.

بر اساس آخرین گزارش صندوق کودکان و نوجوانان سازمان ملل متحد (یونیسف) جمعیتی بالغ بر ۲/۲ میلیارد کودک و نوجوان در سراسر جهان با روحیاتی لطیف و تجربیاتی کم از جمله مهم‌ترین کانون‌های هدف در راستای تحقق

¹ - Cyber

است انتخاب همسرش را نیز به همان فضا بسپارد! انتخاب فردی که او نیز یقیناً آن قسمتی از خود را به اشتراک گذاشته است که مورد پسند بقیه است و در نتیجه بسیاری از عیوب و نواقص از چشم هم پنهان می‌کنند و سرانجام در مقطعی ناچارند با واقعیت روبه‌رو شوند و هزینه روبه‌رو شدن با این حقیقت مسلماً به غیر از طلاق و جدایی یا ضربه‌های عاطفی و روحی چیز دیگری در پی ندارد.

امروزه استفاده از شبکه‌های مجازی همانند گذشته در انحصار اقشار محدود و خاصی نیست و به دلیل فراگیر بودن آن و امکانات بی‌شماری که فضای مجازی برای هر کاربر دارد معمولاً گروه‌های جوان و نوجوان بیشتر از سایر اقشار جذب این فضا می‌گردند. این در حالی است که تدوین کنندگان تدابیر پیشگیرانه اجتماعی با فضای مجازی رابطه عمیقی ندارند یا نمی‌توانند به اندازه جوانان و نوجوانان به فعالیت‌های شبکه‌ای بپردازند، این شکاف دیجیتال میان متولیان پیشگیری و بزه‌کاران و بزه‌دیدگان وجود دارد و باید مرتفع شود زیرا در غیر این صورت، به دلیل عدم درک متقابل نمی‌توان به تأثیرگذار بودن تدابیر پیشگیرانه امیدوار بود. (جلالی فراهانی و باقری اصل، ۱۳۸۶: ۱۵۲)

حال با توجه به حساسیت موضوع اینکه شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند در بزه‌دیدگی نوجوانان در جامعه ما نقش به‌سزایی داشته باشد، بررسی این موضوع در حال حاضر و ارائه راه‌کارهای مناسب برای پیشگیری از این خطر بسیار حائز اهمیت است.

۲- تعریف مفهومی متغیرها

۲-۱- شبکه‌های اجتماعی مجازی

شبکه‌های اجتماعی مجازی سرویس‌های تحت وب هستند که به کاربرانشان امکان ایجاد صفحات شخصی و درج اطلاعات شخصی را می‌دهند. این صفحات می‌توانند به صورت عمومی یا نیمه عمومی قابل مشاهده باشند. به بیان دیگر شبکه‌های اجتماعی محل گردهمایی میلیون‌ها کاربر اینترنت است که بدون توجه به مرزهای جغرافیایی، زبان، جنس و فرهنگ به تعامل و تبادل اطلاعات می‌پردازند. (پوری، ۱۳۹۰: ۱۴۷)

اندیشه‌های مجرمانه به شمار می‌آیند. بر اطلاعات موجود امروزه حدود ۱۳۵ میلیون کودک و نوجوان از جمله کاربران همیشگی و آنلاین فضای اینترنت می‌باشند. از سوی دیگر متأسفانه نوجوانان کشور ما در حالی درگیر استفاده از اینگونه شبکه‌ها قرار گرفته‌اند که هنوز فرهنگ و بستر مناسب در کشور جهت استفاده از این شبکه‌ها از سوی دولت فراهم نشده است و مثل هر تکنولوژی دیگری قبل از فرهنگ استفاده، فنآوری آن به زندگی ما وارد شده است. در حالی که این شبکه‌ها این روزها متأسفانه وسیله‌ای شده‌اند برای ایجاد شبهه، شایعه پراکنی و ارتباطات ناسالم؛ والدین نگرانی‌های عمیقی از باب در اختیار قرار دادن یا ندادن این تکنولوژی به نوجوانان خود دارند.

بلوغ زودرس ناشی از تماشای محتوای غیر اخلاقی، اثرات منفی مشاهده محتوای خشونت‌آمیز که این روزها به وفور در این شبکه‌ها یافت می‌شود، شکل گرفتن هویت دوم در اثر زندگی در فضای مجازی برای کودک و نوجوان، آسیب‌های جسمی بر اثر استفاده زیاد از موبایل و تبلت، افزایش اضطراب، از بین رفتن تمرکز، اختلال در خواب، روابط با جنس مخالف و مواردی از این دست از جمله آسیب‌های جدی است که فضای مجازی به دنبال خود دارد.

در این میان اما شکل‌گیری هویت دوم خطری مهم است. کودک و نوجوان در فضای مجازی فعالیت نمی‌کنند بلکه زندگی می‌کنند، دوستانی از نقاط مختلف با فرهنگ و عقاید مختلف پیدا می‌کنند، هیچ مرزی در دسترسی اطلاعات و محتوا برای آن‌ها وجود ندارد، آن‌ها همانند بسیاری از کاربران دیگر این فضا، به دلیل این ویژگی فضای مجازی که حیات افراد مساوی با فعالیت کردن‌شان است، باید شب و روز وقت بگذارند و هیچ کس از عیب و نقص‌های خود چیزی نمی‌گوید و به این ترتیب هویت دومی ساخته می‌شود که مطلوب سایرین نیز هست و کم‌کم بر خود نوجوان القا می‌شود که خیلی فرد بی‌عیب و نقصی هست و به این ترتیب نیمی از زندگی‌اش در اوهام و توهم پیش می‌رود، از اجتماعات بیرونی و ارتباطات بیرون باز می‌ماند و مهارت‌های اجتماعی‌اش رشد نمی‌کند، در همان فضای مجازی دلبسته می‌شود و ممکن

در سال‌های اخیر، متجاوزان جنسی نوجوانان و حتی افرادی که بیش از این نوجوانان را موضوع فعالیت‌های خود قرار نمی‌دادند به خود اجازه داده‌اند تا با ایجاد بازارهای دوستی و باشگاه‌های اینترنتی و اتاق‌های گفتگو به فعالیت‌هایشان جلوه فنآوری شده بدهند. اغلب متجاوزان با تشبیه خود به یک مرد یا زن جوان و حتی یک کودک، سعی در جلب بزه‌دیدگان کم سن و سال می‌کنند، تا از این راه به مبادله اسرار وی با یک شخص مجازی اقدام کنند.

نوجوانان هم به طور معمولی همیشه والدین و شاید دوستانشان را از این دوست مجازی (سایبری) مطلع نمی‌کنند. اینترنت، اجازه می‌دهد که کودک یک دوست خیالی را برای خودش تصور کند که می‌تواند با او در امنیت کامل یک تئاتر بازی کند و یا حتی این بازی به دیدار مخفیانه با دوست مجازی بیانجامد. عملی این چنین جنایت‌بار به وسیله فضای مجازی (سایبر) ممکن نیست یک قرار داد به ظاهر تجاری باشد. در این مورد فقط بهره‌برداری جنسی - تجاری (در معنی مضیق آن) مطرح نیست بلکه سخن از حيله و فریب‌هایی است که در اختیار جانین قرار می‌گیرد تا نوجوانان را بازیچه مطامع پر خطرشان قرار دهند.

شبکه‌های اجتماعی مجازی پایگاه یا مجموعه پایگاه‌هایی هستند که امکانی فراهم می‌آورد تا کاربران بتوانند علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خودشان را با دیگران به اشتراک بگذارند و دیگران هم این افکار و فعالیت‌ها را با آنان سهیم شوند. یک شبکه اجتماعی، مجموعه‌ای از سرویس‌های مبتنی بر وب است که این امکان را برای اشخاص فراهم می‌آورد که توصیفات عمومی یا خصوصی برای خود ایجاد کنند، یا با دیگر اعضای شبکه ارتباط برقرار کنند، منابع خود را با آنها به اشتراک بگذارند و از میان توصیفات عمومی دیگر افراد، برای یافتن اتصالات جدید استفاده کنند. (بوید و ایسون، ۲۰۰۷: ۲۸۲) به طور کلی در تعریف شبکه‌های اجتماعی می‌توان گفت شبکه‌های اجتماعی سایت‌هایی هستند که از یک سایت ساده مانند موتور جستجوگر با اضافه شدن امکاناتی مانند چت و ایمیل و امکانات دیگر خاصیت اشتراک‌گذاری را به کاربران خود ارائه می‌دهند.

از زمان ایجاد اولین شبکه اجتماعی مجازی تاکنون هزاران نوع از این دسته از وب سایت‌ها در سطح جهان ایجاد شده‌اند. (بوید و ایسون، ۲۰۰۸: ۵۷) در حال حاضر شبکه‌های اجتماعی مجازی به یکی از مهمترین ابزارهای ارتباطی در سطح جامعه و جهان تبدیل شده و از شهرت فراوانی برخوردار می‌باشند (پیمپک و همکاران، ۲۰۰۹: ۲۲۹) و برای بسیاری از افراد استفاده از این شبکه‌ها به عنوان یکی از کارهای روزمره در نظر گرفته می‌شود. (بوید و ایسون، ۲۰۰۸: ۶۵). شبکه‌های اجتماعی مجازی مکان‌هایی هستند که در آن‌ها افراد فرصت پیدا می‌کنند تا خود را معرفی کرده، ویژگی‌های شخصیتی خود را بروز داده و با سایرین ارتباط برقرار کرده و در این محیط‌ها این ارتباطات را حفظ نمایند. (بوید و ایسون، ۲۰۰۸: ۶۹)

این سایت‌ها به طور بالقوه‌ای چه در سطح روابط بین فردی و چه در سطح روابط اجتماعی توانایی ایجاد تغییرات اساسی در زمینه زندگی اجتماعی هر فرد را دارا می‌باشند. (بوید و ایسون، ۲۰۰۹: ۲۸۰) در اغلب موارد مهم‌ترین تأثیر اینگونه سایت‌ها را حفظ و ارتقا روابط گذشته می‌دانند. (همتون و ویلمن، ۲۰۰۳: ۲۸۳) این در حالی است که نباید از نقش این سایت‌ها در شکل‌گیری روابط جدید بین فردی غافل شد. (والتر و پارکس، ۲۰۰۲: ۷۸) هرچند که فعالیت در این گونه شبکه‌ها سبب تسهیل ارتباط با دوستان می‌شود (پیمپک و همکاران، ۲۰۰۹: ۲۳۱) ولی به همان میزان با کاهش زمان مطالعه نوجوانان سبب اختلال در روند تحصیل می‌گردد (کیرشنر و کارپینسکی، ۲۰۱۰: ۱۱۴) از جمله تأثیرات مهم منفی این گونه سایت‌ها به ویژه در بین نوجوانان می‌توان به افزایش اضطراب و استرس اشاره نمود (فراهانی و همکاران، ۲۰۱۱: ۲۸۲). شبکه‌های اجتماعی صرفاً اثرات منفی نداشته و می‌توان با به‌کارگیری آنها در فرایند آموزشی و یا درمانی، از آن‌ها به طور بهینه استفاده نمود. دلایلی همچون ارتباط با سایرین (کیم و همکارش، ۲۰۰۸: ۴۵۲؛ جوینسون، ۲۰۰۸: ۸۳)، یادگیری قوانین اجتماعی (بوید و ایسون، ۲۰۰۷: ۲۸۱)، تفریح و سرگرمی (آبرامسون و همکار، ۲۰۰۱: ۶۳) و انتقال تجربیات را می‌توان به عنوان مهم‌ترین دلایل استفاده افراد از این گونه شبکه عنوان نمود.

۲-۲- بزه‌دیدگی

بزه‌دیدگی در اصطلاح به شخصی گفته می‌شود که به دنبال رویداد یک جرم آسیب یا آزار می‌بیند. در ادبیات لاتین واژه بزه‌دیدگی در اصل در مفهوم خاصی به معنای آیین قربانی کردن یعنی زمانی که جان یک شخص یا حیوان به منظور خشنودی خدایان ستانده می‌شد، در تمدن‌ها و فرهنگ‌های باستانی به کار می‌رفته است و بر همین پایه در نوشتگان فارسی نیز قربانی در برابر آن به کار می‌رود. فرهنگ حقوقی آکسفورد بزه‌دیدگی را به معنای زیر به کار برده است:

- شخصی که در پی یک رویداد یا پیامد آسیب می‌بیند.

- شخص یا چیزی که به دنبال یک اعتراض یا در جهت ارضای خشم و غضب آسیب دیده و یا کشته می‌شوند.

- شکار یا طعمه موجودی زنده که برای خدا یا در یک آیین مذهبی قربانی می‌شود. (رایجیان، ۱۳۸۴: ۲۵۱)

بزه‌دیدگی، عمل قربانی کردن مجرمانه را می‌گویند. عمل مجرمانه‌ای که شخص قربانی آن می‌گردد می‌تواند قتل، سرقت، تجاوز به عنف و بسیاری از جرایم دیگر باشد.

بزه‌دیدگی که در قوانین کیفری ایران با واژه مجنی‌علیه یا شاکی مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است. از آفرینش‌های کمیسیون بررسی اصطلاحات مربوط به وزارت دادگستری فرهنگستان ایران در سال ۱۳۱۷ خورشیدی است که به تدریج وارد حیطه پژوهش‌ها و مطالعات جرم‌شناسان و حقوق‌دانان کیفری و به طور کلی ادبیات و گفتمان قانونگذاران در ایران شد.

۳-۲- نوجوانی

واژه نوجوانی معادل واژه (Adolescence) همان طور که از خاستگاهش بر می‌آید به معنای «رشد کردن به سوی رسش» است و مفاهیمی مانند بلوغ و رسش عاطفی، اجتماعی، ذهنی و اخلاقی را دربر می‌گیرد. دوره نوجوانی مرحله پیچیده‌ای از رشد انسان است که در طی آن نوجوانان، بلوغی را تجربه می‌کنند که بر رشد جسمانی، فیزیولوژیکی و روان‌شناختی آنان تأثیر می‌گذارد، تغییرات قابل ملاحظه‌ای در مفهوم خود صورت می‌گیرد، بحران هویت را تجربه می‌کنند، مسائل و مشکلات عاطفی آنها افزایش می‌یابد، از نظر هوشی

به مرحله تفکر انتزاعی می‌رسند و ارتباط آنها با گروه‌های همسالان افزایش می‌یابد. (بیابانگرد، ۱۳۸۴: ۱۲۷)

در دوره نوجوانی، افراد تجربه خود انکابی و احساس مسؤولیت را شروع می‌کنند. در این دوران اصول ثابت و استوار برای زندگی نوجوانان کاملاً مهم است، نوجوان‌هایی که هیچ خط مشی خاصی ندارند، اغلب احساس سردرگمی، ناامنی و در معرض خطر بودن می‌کنند یا درگیر موقعیت‌های خطرناکی می‌شوند که از عواقب آن اطلاعی ندارند. نوجوانانی که کنترل نمی‌شوند و در واقع مورد بی‌مهری واقع شده‌اند؛ بسیار طغیان‌گر، سرکش و عصبانی هستند و می‌توانند سرمشق‌های بدی برای بقیه نوجوانان باشند. آرزوها، پندارها، نیازها، رویا پردازی‌ها، خودنمایی، محبت، کم‌تجربگی و... از مشخصات دوران نوجوانی است که چنانچه به نحو مناسبی تأمین، کنترل و هدایت نشود، هریک از آنان می‌تواند موجبات بزه‌دیدگی را فراهم آورد. همچنین چنانچه نوجوانان در مقایسه خود با دیگران نتوانند عامل موفقیت دیگران را برای خود توجیه کنند و به طور عینی قادر به شناخت فعالیت‌های آنها شوند ممکن است به بزهکاری روی بیاورند.

۳-۳- روش تحقیق

۳-۱- روش تحلیل داده‌ها

برای بررسی فرضیه‌های این پژوهش از روش‌های آماری مختلفی استفاده می‌شود. ابتدا از شاخص‌های آماری توصیفی یعنی درصد، فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد استفاده می‌شود. سپس برای بررسی بیشتر یافته‌ها و برای بررسی فرضیه‌های پژوهشگر در برابر فرضیه‌های صفر از پارامترهای آماری همبستگی اسپیرمن^۱، t مستقل استفاده شد.

۳-۲- روایی و پایایی

در تحقیق حاضر، با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته، تعداد ۲۲۰ پرسشنامه پاسخ داده شد. در این تحقیق جهت بررسی اعتبار یا روایی از اعتبار صوری استفاده شده است. بدین طریق که پس از تهیه و تنظیم پرسشنامه، آن را به اساتید و صاحب‌نظران روش تحقیق نشان داده و در نهایت

¹ - Pearson

فیس بوک	۴۷	%۳۱/۴
لینکدین	۷	%۳/۲
توویتر	۳	%۱/۴
اسکایپ	۷	%۳/۲
گوگل پلاس	۱۶	%۷/۳
بیسفون	۱	%۰/۵
کلوب	۲	%۰/۹
تیبیان	۴	%۱/۸
فیس نما	۲	%۰/۹
افسران	۴	%۱/۸
دیگر	۳	%۱/۴
کل	۲۲۰	%۱۰۰

در خصوص اطلاعات از نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی که در جدول ۲ قابل مشاهده می‌باشد؛ نشان می‌دهد که اکثریت با ۳۲/۳ درصد از تلگرام استفاده می‌کنند. همچنین فیس بوک با ۲۱/۴ درصد استفاده کننده، اینستاگرام با ۱۲/۷ درصد استفاده کننده و گوگل پلاس با ۷/۳ درصد استفاده کننده دیگر شبکه‌های مجازی پر طرفدار در بین نوجوانان گروه مورد مطالعه بودند. به طور کلی می‌توان بیان داشت که در حدود ۷۰ درصد استفاده کنندگان از شبکه‌های اجتماعی مجازی از شبکه‌های معروف و جهانی تلگرام، اینستاگرام، فیس بوک و گوگل پلاس بهره می‌برند و ۳۰ درصد نیز از شبکه‌های دیگر بهره‌مند هستند.

۴-۲- فرضیه کلی (اصلی): بین استفاده از شبکه‌های مجازی و بزه‌دیدگی نوجوانان رابطه معنی داری وجود دارد.

به منظور بررسی فرضیه اصلی پژوهش حاضر مبنی بر وجود رابطه معنی دار بین استفاده از شبکه‌های مجازی و بزه‌دیدگی، ابتدا به بررسی نرمال بودن متغیر وابسته (بزه‌دیدگی) با استفاده از آزمون K_S پرداخته شد.

جدول ۳- نتایج آزمون K_S بر بزه‌دیدگی و مؤلفه‌هایش

مؤلفه	آزمون Z	سطح معنی داری
اعتیاد	۰/۰۸۶	۰/۰۰۱
خشونت	۰/۱۵۴	۰/۰۴۷
سوء استفاده جنسی	۰/۱۳۳	۰/۰۳۱
انتشار تصاویر خصوصی	۰/۰۹۸	۰/۰۲۷
روابط با جنس مخالف	۰/۲۱۳	۰/۱۳۵

با توجه به اظهار نظر آنها به رفع ایراد پرسشنامه اقدام شده است.

برای بررسی پایایی متغیرهای مورد مطالعه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. این روش برای هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه و یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کنند، به کار می‌رود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۰: ۳۲۸) و دامنه آن از ۰ تا ۱ در نوسان است. (دواس، ۱۳۸۴: ۱۸۸)

جدول ۱- متغیرهای پرسشنامه

متغیرها	پرسشنامه	
	تعداد گویه	ضریب پایایی
استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	۱۸	۰/۶۹
بزه‌دیدگی	۱۲	۰/۶۰

۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام می‌گیرد. در بخش توصیفی ابتدا به توصیف متغیرهای کیفی نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی، انگیزه استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی می‌پردازیم. در بخش استنباطی با استفاده از تحلیل رگرسیون چند متغیره به تبیین متغیر وابسته بزه‌دیدگی نوجوانان با استفاده از تأثیر متغیرهای مستقل می‌پردازیم.

۴-۱- توصیف متغیرهای کیفی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی

جدول ۲- توصیف نوع استفاده از شبکه‌های مجازی در نمونه تحت بررسی

نوع شبکه مجازی	کل افراد	
	فراوانی	درصد
تلگرام	۷۱	%۳۲/۳
واتس آپ	۵	%۲/۳
وایبر	۶	%۲/۷
اینستاگرام	۲۸	%۱۲/۷
لاین	۴	%۱/۸
تانگو	۸	%۳/۶
ویچت	۲	%۰/۹

انزوا اجتماعی	۰/۰۸۷	۰/۰۰۱
بی بند و باری	۰/۱۳۴	۰/۰۳۲
بزه‌دیدگی کل	۰/۱۲۱	۰/۰۴۲

- به لحاظ وسایل (نوع) استفاده از شبکه‌های مجازی، تلگرام با ۳۲/۳ درصد در صدر قرار داشت و اکثر کاربران از آن بهره می‌بردند، فیس بوک با ۲۱/۴ درصد، اینستاگرام با ۱۲/۷ درصد و گوگل پلاس با ۷/۳ درصد جزو وسایل ارتباطی دیگر و پرکاربرد نوجوانان بود.

- در خصوص میانگین استفاده از شبکه‌های مجازی، اکثریت بین ۲ تا ۴ ساعت (۴۶/۴٪) از شبکه‌های مجازی استفاده می‌کردند. همچنین ۸/۶ درصد کمتر از ۱ ساعت، ۱۴/۱ درصد بین ۱ الی ۲ ساعت، ۳۰/۹ درصد نیز بیش از ۴ ساعت در روز از وسایل ارتباطی در دنیای مجازی استفاده می‌کردند. و

- در خصوص انگیزه افراد برای استفاده از شبکه‌های مجازی نیز، گزینه ارتباط بیش‌تر با دوستان با ۳۸/۲ درصد، پیدا کردن دوستان جدید ۱۷/۷ درصد، عضویت در گروه‌های مورد علاقه ۱۱/۸ درصد و کنجکاوی در دنیا مجازی با ۱۴/۱ درصد و سرگرمی ۷/۳ درصد را به خود اختصاص دادند.

۵-۲- یافته‌های استنباطی

- نتایج و یافته‌های پژوهش در خصوص فرض فرعی اول پژوهش نشان داد که در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۱، و بر اساس نتایج آزمون t مستقل؛ دختران (میانگین=۳/۹۱) نسبت به پسران (میانگین=۳/۵۳) بزه‌دیدگی بیش‌تری را در فضای مجازی تجربه کرده‌اند و تفاوت بین دو گروه معنی‌دار است. این حاکی از تأیید فرض پژوهشی می‌باشد.

- در خصوص فرضیه فرعی دوم که بیانگر این بود که اعتیاد به مشاهده سایت‌های مبتدل بیش‌ترین آمار را در استفاده از فضای مجازی نوجوانان شکل می‌دهد، نتیجه پژوهش نشان داد که خشونت با میانگین ۲۲/۸، بالاتر از این مؤلفه بزه‌دیدگی قرار دارد و لذا فرض پژوهشی در این فرضیه رد شد.

- در خصوص فرضیه اصلی (کلی) پژوهش مبنی بر وجود ارتباط معنی‌دار بین استفاده از شبکه‌های مجازی و بزه‌دیدگی نوجوانان، با توجه به غیرنرمال بودن داده‌ها که از آزمون k_S مشخص گردید، لذا از آزمون اسپیرمن استفاده گردید و با توجه به نتایج آزمون اسپیرمن در سطح معنی داری کمتر

با توجه به نتایج آزمون نرمال بودن داده‌ها در خصوص متغیر بزه‌دیدگی، داده‌ها نرمال نیستند (بالاتر از ۰/۰۵) و لذا در بررسی روابط باید از آزمون‌های ناپارامتریک (اسپیرمن) استفاده گردد.

۵-۱- یافته‌های پژوهش

۵-۱-۱- یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی پژوهش حاضر نشان داد که:

- ۵۰ درصد افراد شرکت کننده در این پژوهش مرد و ۵۰ درصد زن بودند.

- از لحاظ سنی، میانگین کلی سن افراد مورد مطالعه ۱۴/۴ سال و انحراف معیار ۰/۷۷ بود. که کمترین سن (مینیمم) آنها ۱۳ و بیشترین سن (ماکسیمم) آنها ۱۶ ساله بودند؛ همچنین افراد ۱۵ ساله با ۴۹/۵ درصد بیشترین درصد شرکت کننده در تحقیق و افراد ۱۶ ساله با ۲/۷ درصد کمترین درصد را به خود اختصاص دادند.

- در خصوص سطح تحصیلات، اکثریت در پایه سوم (۵۲/۳٪) حضور داشتند. افراد پایه اول با ۱۴/۱ درصد و دوم با ۳۳/۶ درصد بودند.

- به لحاظ وضعیت اقتصادی - اجتماعی، ۷۵/۵ درصد افراد داری وضعیت متوسط، ۱۰/۶ درصد وضعیت بالا و ۱۳/۹ درصد نیز وضعیت پایینی داشتند

- تحصیلات پدر در اکثریت افراد این پژوهش دیپلم با ۳۳/۶ درصد بود. افراد دارای مدرک لیسانس ۲۴/۸ درصد و زیر دیپلم نیز ۱۸/۲ درصد را تشکیل دادند.

- تحصیلات مادران افراد مورد مطالعه در این پژوهش به لحاظ اکثریت، دیپلم با ۳۹/۹ درصد بعد از آن بی‌سواد با ۲۷/۵ درصد و ۲۲/۵ درصد نیز زیر دیپلم قرار داشتند.

- تعقیب، پیگرد و پیشگیری از جرایم سایبری مستلزم تربیت نیروهای متخصص و مجهز به آخرین فناوری‌های روز می‌باشد. البته باید این توانایی را هم داشته باشند که به طور مستمر خود را روزآمد نگهدارند. در غیر این صورت، نمی‌توان چندان به مقابله جدی با این طیف از جرایم امیدوار بود. در اینگونه جرایم نمی‌توان به تعقیب و پیگرد و انجام تحقیقات در دنیای فیزیکی امیدوار بود. آنچه در اینجا اهمیت دارد، ردیابی صحیح مجرمین سایبر در این فضا و تعیین موقعیت آنها است.

- متأسفانه به دلیل ماهیت فرامرزی جرایم رایانه‌ای، مجریان قانون نیز با چالش‌هایی مواجه هستند. لذا اگر قرار است نتیجه مؤثری از اقدامات خود بگیرند، باید هرچه سریع‌تر مطابق اسناد و معاهدات بین‌المللی و منطق‌های موجود و همچنین ابتکار عمل‌هایی که خود می‌توانند در این زمینه داشته باشند، زمینه‌های همکاری بین‌المللی با دیگر مجریان قانون را فراهم آورند.

- در خصوص مقامات قضایی باید بیان داشت با اینکه به‌اندازه مجریان قانون نیازمند فراگیری مسایل تخصصی فضای سایبر نیستند، اما بدیهی است اگر قرار بر این باشد قضاوت صحیح و مناسبی راجع به جرایم سایبری به عمل آورند، باید شناختی نسبی از ماهیت این فضا و مسایل مربوط به این نوع از جرایم داشته باشند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: نگارش مقاله مشترکاً توسط نویسنده نخست و دوم صورت گرفته است.

تشکر و قدردانی: از تمام کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

از ۰/۰۱ این فرض (وجود رابطه بین استفاده از شبکه مجازی و بزه‌دیدگی نوجوانان) مورد تأیید قرار گرفت ($\text{sig}=0/346$)، لذا بین این دو متغیر در سطح کمتر از ۹۹ درصد رابطه وجود دارد. همچنین تمامی ۷ مؤلفه بزه‌دیدگی نیز در سطح کمتر از ۰/۰۱ با استفاده از شبکه‌های مجازی رابطه معنی‌دار داشتند. نتایج نشان دهنده این است که بیش‌ترین میزان همبستگی بین استفاده از شبکه‌های مجازی و انزوا اجتماعی ($\text{sig}=0/322$)، سوء استفاده جنسی ($\text{sig}=0/310$) و روابط با جنس مخالف ($\text{sig}=0/306$) وجود دارد.

نتیجه‌گیری

فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر وجود رابطه معنی‌دار بین استفاده از شبکه‌های مجازی و بزه‌دیدگی بیان‌گر این بود در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۱ بین این دو متغیر رابطه معنی‌داری وجود دارد. هر چه جوانان زمان بیشتری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی‌شان خواهند کرد، کاسته می‌شود. به علاوه آن که جوانان معتاد به اینترنت همانند سایر معتادان، دچار علائم و شاخصه‌های اعتیاد مشخص هستند.

امروزه به یقین می‌توان گفت نه امکان حذف فناوری اطلاعات و ارتباطات از صفحه زندگی انسان‌ها وجود دارد و نه منزله ساختن کامل آن از لوث وجود مجرمین امکان‌پذیر است لذا تنها راهی که باقی می‌ماند کاستن معضلات و چالش‌های پیشروی جامعه بشری است. در ذیل پیشنهادهایی ارائه می‌گردد که امید است با اجرای این اقدامات و توسعه تحقیقات و بررسی‌های علمی در زمینه فضای مجازی شاهد کاهش یا ریشه کن شدن بزه‌دیدگی نوجوانان باشیم.

- بهترین وضعیت نظام عدالت این است که نسبت به جرائم سایبری واکنش نشان دهد نه اینکه از آنها پیشگیری نماید.

- برخی مجرمین به صورت آنی و بدون سبق تصمیم مرتکب جرایم سایبری می‌گردند. لذا اعمال تدابیر پیشگیری وضعی بر روی فضای اینترنت در ارتباط با این افراد نتایج مطلوبی به همراه خواهد داشت.

- فراهانی، محمدرضا (۱۳۷۰). تأثیر اختلالات روانی در بزهکاری نوجوانان دختر و پسر در شهر تهران. پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.

ب. منابع انگلیسی

- Boyd, D.M. & Ellison, N.B (2008). "Social network sites: definition, history, and scholarship". *Journal of Computer Mediat*, 13(1): 210-230.
- Hampton, K. & Wellman, B (2003). "Neighboring in Netville: How the Internet supports community and social capital in a wired suburb". *City & Community*, 2(4): 277-311.
- Joinson, A. N (2008). *Looking at', 'Looking up' or 'Keeping up with' people? Motives and uses of facebook*. Proceedings of the 26th annual SIGCHI conference.
- Kim, J; LaRose, R, & Peng, W (2008). "Loneliness as the cause and the effect of problematic internet use: The relationship between internet use and psychological well-being". *Cyber Psychology & Behavior*, 12(4): 451-455.
- Kirschner, P. A & Karpinski, A. C (2010). "Facebook and academic performance. Computers". *Human Behavior*, 26: 1237-1245.
- Pempek, T; Yermolayeva, Y & Calvert, S (2009). "Collegestudents social networking experiences on Facebook". *Appl Dev Psychol*, 30(3): 227-238.
- Walther, J. B & Park, M.R (2002). *Cues Filtered Out, Cues Filtered*. The Handbook of Interpersonal Communication, M. L. Knapp and J. A. Daly (eds.), CA: Sage.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی سامان یافته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- أبرامسون، یورگن (۲۰۰۱). نظریه کنش ارتباطی. ترجمه کمال پولادی، جلد اول، تهران: روزنامه ایران.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴). *روان‌شناسی نوجوانان*. تهران: دفتر نشر انقلاب اسلامی.
- پوری، احسان (۱۳۸۹). بررسی نقش و تأثیر فیس بوک بر شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی از دیدگاه متخصصان و کارشناسان رسانه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- جلالی فراهانی، امیرحسین و باقری اصل، رضا (۱۳۸۶). «پیشگیری اجتماعی از جرایم و انحرافات سایبری». *مجلس و پژوهش*، ۱۴(۵۵): ۱۵۶-۱۲۱.
- دواس، دی. ای. (۱۳۸۴). *پیمایش در تحقیقات اجتماعی*. ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۸۱). «موقعیت اطفال بزهکار بزه‌دیده در حقوق کیفری ایران». *فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی*، ۲۵.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۸۴). *بزه‌دیده شناسی حمایتی*. تهران: انتشارات دادگستر.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۹۰). *بزه‌دیده‌شناسی*. جلد یکم، تهران: نشر دادگستر.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۸۴). «بزه‌دیدگان و نظام عدالت جنایی». *مجله حقوقی دادگستری*، ۵۲(۶۹): ۱۱۸-۷۵.
- سرمد، زهرا؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۰). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات آگاه.